

Kitap Tanıtım ve Değerlendirme: Niçin Kitlesiz Spor Değil?

Muazzez ŞAŞMAZ ATAÇOCUĞU*

<https://orcid.org/0000-0002-4049-8849>

Kitabın Adı: Niçin Kitlesiz Spor Değil?

Yazar: Ergun Hiçyılmaz

Yayın Yeri ve Yayıncı: Süreç Yayıncılık

Yayımlanma Tarihi: 1. Baskı/Temmuz 1984

Sayfa Sayısı: 61

1. GİRİŞ

Spor bir sosyal yapıdır. Özellikle kitle iletişim araçlarında sunulduğu şekliyle modern yaşam tarzının ayrılmaz bir parçasıdır. Milyonlarca insan için hazzı da üzüntüyü de içinde barındırır. Spor, katılımcı motivasyonu, kişisel zevk ve dışsal ödüller yoluyla yoğun fiziksel çaba ve ya nispeten karmaşık fiziksel becerilerin kullanımını içeren kurumsallaşmış rekabetçi faaliyetlerdir. Çağdaş sporun küresel boyutları teknolojik, ekonomik, medyatik ve ideolojik boyutları açısından tartışılmaktadır (Sekot, 2009). Toplumlarda yerleşik bir faaliyet ve sosyal kurum olan spor farklı branşlarla ve kurumsal düzeyde örgütlenmektedir. İnsanlar bireysel ve ya sosyal gruplar halinde sporla bir şekilde ilişki kurmaktadır. Bu ilişki boş zaman değerlendirme, fiziksel aktiviteye katılım, toplumsallaşma, sosyalleşme, eğitim, profesyonelleşme, kimlik kazanma ve aidiyet hissi, görünür olma, sağlıklı yaşam, ticari hedefler, siyasi ve sosyal amaçlar gibi birçok nedenle gerçekleşmektedir (Zelyurt, 2021).

İnsanların spor yapma biçimleri ya da spora katılım amaçları farklılıklar gösterir. Düzenli olarak antrenman yapan bir performans sporcusunun sporla kurduğu ilişki ile halkın genellikle geçici ve düzensiz olarak yaptığı sportif faaliyetle ilişkisi birbirinden farklı özellikler ve amaçlar barındırır. Performans sporcusunun spor pratiği yarışmacı/profesyonel/elit sporu kapsamındayken; halkın spor pratiği kitle sporu kapsamındadır (Zelyurt, 2020). Sporu bir meslek olarak icra eden, gelir ve statü elde eden sporcu elit sporu temsil eder. Profesyonel/Elit spor ücretlilik ilişkisini, karşılıklı yük ve sorumlulukları, kuralları, rekabeti barındırır. Kitle sporu ise daha çok eğlence, sağlıklı yaşam, sosyalleşme, mutluluk gibi amaçlarla yapılır. Gündelik yaşam pratiklerinin bir parçasıdır. Amman (2000) bu özelliğiyle kitle sporunu "Herkes için spor" fikrine dayandırmaktadır. Her yaşta insanın yapabileceği kitle sporu halkın ruh ve beden sağlığı açısından önemlidir ve toplum açısından çok yönlü işlevleri vardır. Örneğin; çocukluk döneminde itibaren spor yapma alışkanlığı kazanma, sağlıklı bir genç nesil, yaşlıların topluma dâhil olması, çalışanların kendini yeniden üretmesi gibi. Bu noktada kitle sporunun amaçlarına, işlevlerini yerine getirebilmesine olanak sağlayacak spor politikalarına ve kurumlara ihtiyaç vardır.

Spor çoğu ülkede ulusal politika gündemlerinde yerini almıştır. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin çoğunun spor stratejileri vardır. Avrupa Komisyonu spor aktiviteleri için çevresel koşulların şekillendirir. Ulusal düzeyde genellikle iki politika hedefi sunulur: nüfusun spora aktif katılımını

---

* Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü. matacocugu@marmara.edu.tr

artırmak, elit spor performansının kalitesini artırmak. Her iki durumda da spor yönetimler için daha geniş sosyal hedeflerin kazanılmasında bir araçtır (Nessel, 2021).

1.1. Kitabın Bölümleri ve Konular

Kitle sporunun toplum sağlığına ve gençliği kötü alışkanlıklardan korumaya yönelik işlevleri devlet düzeyinde dile getirilmektedir. Türkiye’de spor devletçi bir anlayışla ve devletin ilgili kuruluşlarınca yürütülen bir kamu hizmeti, toplumun ruh ve beden sağlığını geliştirecek bir araçtır (Zelyurt, 2020). Kitle sporu ve yönetimi, toplumlar ve yönetimler açısından önemi nedeniyle kavramsal çözümlenelerin yanında ülkelerin politikaları ve yaklaşımları bakımından da tartışma konusu olmuştur. İncelemeye konu olan kitap, iç kapağında “Cumhuriyet döneminin başlangıcından, günümüze kadar süregelen çarpık spor anlayışına yöneltilmiş bir eleştiridir” şeklinde tanıtılmaktadır. “Niçin Kitlesiz Spor Değil” kitabı 11 başlıktan oluşmaktadır. Başlıklar; “Giriş, Gençliğe Yöneliş, Kulüpler, Sporcular, Eğitiminin Eğitimi, Federasyonlar, Yöneticilik: Herkesin Yapabileceği İş, Bakanlık, Genel Müdürlük, Temelsiz Tesis, Sporun Sağlığı Var mı?, Niçin Kitle İçin Spor, Notlar” şeklindedir.

Yazar, kitaba etkinlik döneminde olan 14-24 yaş grubunun boş zamanları olmasına rağmen gerekli koşullar sağlanamadığı için bu zamanı spora yönlendirememesi sorunsalı ile başlamış ve yöneticileri bundan sorumlu tutmuştur. Spor ve sağlıklı yaşam ilişkisini “koşma”ya indirgeyen yönetim yaklaşımını ve bu yaklaşımı yücelten medyayı eleştirmiştir. “Ülkenin dört bir yanında aynı anda binlerce kişiyi hiçbir sağlık denetiminden geçirmeden, giysisine ve iklim koşullarına bakmadan koşturmak, gerçekten cesaret isteyen bir olaydır. Ancak cicili biçili giysiler içindeki kişilerin, ayaklarındaki Adidas’larla objektif ve kameralar poz verip güle oynaya koşarken, kendilerini hayretle izleyenlere bakması mümkün değildir. Onlar koşmakta, kitle izlemektedir.” ifadesiyle kitleye sunulan ama kitleye yabancı bir “sağlık için spor” anlayışını eleştirmiştir. Hiçyılmaz’a göre gereklilikleri, koşulları göz ardı eden bu anlayış biçimsel düzeyde kalmıştır. Yani, spor liderleri insanlara spor yapmanın sağlığa katkısını anlatmış ama yöntemsel açıdan eksik kalmıştır. Daha baştan yanlış yönlendirilen insanların hayata adım atmalarından itibaren giderek büyüyen engel ve sorunlarla karşılaştığı bir ortamda, kitle sporunun amaçlarına nasıl ulaşılacağını sorgulamıştır. Düşünülmesi gereken sağlık raporu, beslenme, işsizlik, çevre kirliliği, yeşil alan yetersizliği, engelli birey oranları, kent yaşamının zorlukları, okulların yetersiz olanakları gibi temel sorunları örnekler vererek ve ilişkilendirerek anlatan yazar, spor yapmanın gelişigüzel bir olay olmadığını düşündürmeye çalışmıştır. Yazar, eğitim kurumlarına ve spor kulüplerine ayrıca değinmiştir. Okul sporlarının öneminden, sadece bir kesimin imkânlarla erişerek okul bünyesinde spor yapabildiğinden bahsetmiştir. Eğitim kurumlarının gençlere spor yapacak yeterli imkânı sun(a)maması (tesis ve malzeme yetersizliği, devlet desteği yetersizliği gibi), kulüplerin ise futbol dalıyla yetinmesinin spor yapan ya da sporcu sayısını arttırmadığını, hatta sağlık ve sporla ilişkili eğitim kurumlarından sporcu yetiş(e)memesini vurgulamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 1930’da yayınladığı öğrencilerin sporla ilişkisinin sınırlarının çizildiği genelgeyle spora set çekişini, sporun bizzat bürokrasi eliyle kitleden dışlandığını gözler önüne sermiştir. Yazar, günümüzde bile hala var olan “spor eğitimi engeller düşüncesi”nin temellerinin bu dönemde atıldığını akla getirmektedir.

Yazar, kulüpler başlığı altında, kitle sporunda önemli rolü olan kulüplerin hangi şekilde örgütlenmiş olurlarsa olsunlar günümüzde de hala yaşandığı gözlemlenen sorunları yaşadıklarını belirtmiştir. Halkın spor yapabilme imkânlarını bırakın, kulüplere mensup sporcuların antrenman ve maç yapabileceği tesis ve saha imkânsızlıklarından bahsetmiştir. Bu noktada amatör spor kulüplerini ayrıca ele alan yazar, tesisin dışında, bir kulübün faaliyetlerine devam edebilmesi için araç-gereç ve diğer masrafları karşılayacak güce ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. “Bu nedenle amatör kulüpler de, tıpkı profesyonellerde olduğu gibi hükmedici bir anlayışın tutsağı olarak, varlıklı iş adamlarının yönetimine girmektedir” ifadesi günümüzde gizli profesyonelliği barındıran amatör kulüplerin bugünkü süreçlerinin ve yönetsel ilişkilerin hangi anlayışın ürünü olduğunu açıklar niteliktedir. Yazar,

kulüplerin futbol odaklı olmasını, amatör dallara yönetmelik gereğince göstermelik yer vermelerini, ihtisas kulüplerinin sayısının azlığını belirtmiş; okuru kitlenin hangi koşul ve imkânlarla spor yapabileceğini düşünmeye yönlendirmiştir? Koşullara göre futboldan öte bir imkân zor görünmektedir. Yazar futbolun barındırdığı çelişkileri; yönetmede amatör, uygulamada profesyonel oluşunu da eleştirmiştir.

Kitabın yazıldığı dönemdeki lisanslı sporcu sayılarını ve ayrıca lisanslı futbolcu sayısını veren yazar, spor yapmanın yine biçimsel düzeyde kaldığını belirtmiştir. Bu sayısal verilerin ötesinde gerçekte sporla faal ilişkisi bulunanlar arasındaki farka işaret eden yazar, bir nevi okuru ya da araştırmacıyı uyarmaktadır. Bugün de gözlemlediğimiz bu sayısal cömertlik sporun kitlelere yayılımı açısından toplumda yanlış kanıların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Hiçyılmaz'a göre elit sporu temsil eden profesyonel ligler ve sporcu sayısı artarken, tatmin edici sonuçlara erişilememekte, bedeli de "amatör" yöneticilerce çalıştırıcılara ödetilen bir düzen gelişmektedir. Futbolda profesyonelleşme ivmesi bu spor dalındaki antrenör kurslarını arttırmış, eğiticinin eğitimi anlamında da diğer spor dallarına imkan tanınmamıştır. Ancak yazar, yine bir tezatlıkla, sporda yerli antrenörlerin yetersiz ve bilgisiz olduğuna ilişkin tartışmaların gündemde olduğunu belirtmiştir.

Spor yönetiminin önemli bir kurumu olan federasyonlar bütçe yetersizliği dolayısıyla kapsayıcı faaliyetler ve programlar düzenleyememektedir. Faaliyet, müsabaka sayısı bakımından farklı ülkelerle de kıyaslamalar yapan yazar, başarılı olduğumuz sporlarda da uluslararası organizasyonlara katılamamasını sorgulamaktadır: *"Başarısıyla kitleye spor özeni ve amacı veren dallar, yurtdışı temaslarında neden önem kazanmaz, bu bir türlü anlaşılammıştır."*

Yöneticilik kurumunu ele aldığı bölümde yazar, Türkiye'deki "iyi yönetici" olmanın tarifini yapmıştır. Türkiye'de kulüp yöneticiliğinin, başkanlığın, tek adam sistemine dayandığını, yönetimin aynı kişiler etrafında dönmesini eleştirmektedir. Yazar'a göre, iyi spor yapmak=şampiyonluk, iyi yönetici=pahalı transferler denklemine daha baştan kitle sporu yok sayılmaktadır. Devletteki yönetsel pozisyonlarda ise ast üst ilişkilerini, bu ilişkilerin yetki alanları ve sorumlulukları bakımından barındırdığı çelişkileri örnekleyerek devletin spor örgütlenmesini tartışma konusu yapmıştır. Örneğin; Bölge Müdürlüğü görevinde bulunanların öğretmen, doktor, mühendis gibi meslek mensupları olmasını okurun sorgusuna sunmaktadır. Yazar'a göre cevap bellidir; *"Spor yöneticisi en azından sporu bilenler olmalıdır."* Futbolda profesyonelleşmenin hız kazandığı dönemde yerel yöneticilerin (belediye başkanı) kulüplerin fahri başkanı olduğu sistemi de bir başka çelişki olarak ifade etmektedir. Federasyon başkanlarının ise medya, bölge müdürlükleri ve diğer spor kuruluşlarınca görünmez bir elemenden geçerek, yasal olarak var olan seçim sisteminin saptırıldığını belirtmiştir. Yazar'ın sporun yönetim pozisyonlarında ve örgütlenmesinde gerçekleşen yöntem hatalarını ayrıntılı şekilde aktarımı okurun zihninde kitle sporunun yayılmasındaki engelleri daha belirginleştirmesine sebep olmaktadır. Yazar, Gençlik ve Spor Bakanlarının, Beden Terbiyesi Genel Müdürlerinin göreve başlama ve görev bitiş tarihlerini listelemiştir. Bu şekilde, yönetici kadrolarında hızlı ve sık değişimine (atamalar, istifalar, aziller) işaret ederek bu devrimin belli politika ve planların oluşumuna da engel olduğunu göstermiştir.

Spor alanları ve tesislerin de kitle sporunun yayılmasında, sporun gelişmesinde rolü vardır. Ancak tesislerin işlevini yerine getirebilmesi için fizibilite etüdüne gerek duyulmaktadır. Yazar, araştırılmadan, denetimsiz, spor kuralları göz ardı edilerek yapılan, hatta yapımı yıllar süren tesislerden örnek vererek, devletin hem para hem de sporcu kaynağı kaybettiğine dikkat çekmek istemiştir. Dönemin Spor Toto gelirlerinin spor tesislerinin oluşumunda en büyük payı olduğunu belirten yazar, Spor Toto gelirlerine ve bu tutarların nereye harcandığına dikkati çekmiştir. Yazar, cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılan tesislerin seyir sporlarına yönelik olmadığından, tesislerin

korunması ve yaşatılmasında personel sayısının yetersiz kaldığından, stadlardaki günümüzde dahi devam eden çimlenme sorunundan bahsetmektedir.

Yazar, sporda sağlık ve sosyal güvenlik konularını da ele almıştır. Dönemin koşullarında kulüplerde spor hekimlerinin, beslenme uzmanlarının gerekliliğini ancak olmayışını vurgulamıştır. Spor yapanın sosyal güvenlik hakkı, profesyonel liglerin kurulmasıyla kentler arası yolculuklar ve futbol rekabetinin yarattığı saha içi mücadele; sporu meslek olarak görme yaklaşımıyla sınırlanmıştır. Yazar, sosyal güvenlik anlayışıyla bağdaşmayan bu yaklaşımı eleştirmektedir. Diğer taraftan yazar, özellikle futbolda her sezon değişen yönetmeliklerin bir gereklilikten ziyade tamamen politik bakışın sonucu olduğu tespitini yapmıştır. Ancak bu değişimler içinde sağlık ve sosyal güvenliğin göz ardı edilmesini eleştirmektedir. Yazar'a göre, bu sayede ancak spor olgusunu ön planda tutacak gençler yerine para kazanmayı amaçlayan futbolcular yetişmektedir. Uygunsuz tesisler ve yetersiz sağlık koşulları altında yaşanan spor kazaları bir tarafa, yazar kendi spor anlayışına uymayan "boks" u da kitleye olumsuz örnek olduğu gerekçesiyle spor olarak kabul etmemektedir. Yazar, özellikle boks sporunda yaşanan kazaları batı taklitçiliğinin sonucu olarak nitelendirmektedir.

Yazar "Niçin Kitle İçin Spor?" başlığına kadar sporun yapılış, uygulanış, yönetim ve organizasyon biçimlerindeki yanlışları örneklerle, verilerle ele almıştır. Buraya kadar anlaşılan verili koşullarda kitle için spor anlayışına oldukça uzak kalınmış olduğudur. Ancak önemli olan bu amaç doğrultusunda ne yapılması gerektiği ve bunun planlanmasıdır. Yazar "Kitle İçin Spor" anlayışının popüler bir söylemden öte ciddiyetle ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sporun ülke sorunlarından soyutlanamayacağını belirten yazar, bu durumun eylemsizliğe de sebep olmaması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin; başarılı, örnek sporcuları gelecekte uzman olarak kazanmak üzere yurt dışına göndermeyi kitlede spor özeninin oluşturulması açısından zaruri görmektedir. Yazar'ın bu önerisini, sorguladığı spor yöneticiliği kurumuyla birlikte değerlendirirsek, doğru kişilerin doğru pozisyonlarda yer almasının amaçlara ulaştırabileceğini düşünebiliriz. Yazar, bir diğer adım olarak bizzat yöneticilerce eleştirilen ancak bir türlü güncellenmeyen, değiştirilmeyen yasaların çağdaş bir bakış açısıyla değerlendirilip işlerlik kazandırılması gerekliliğini savunmaktadır. Sporun futbol olarak gören bakış açısından kurtulma gerekliliğini, bu bağlamda kitleyi izleyenden çok katılımcı yapacak bakış açısının inşasını savunmaktadır. Yazar, günümüzde de varlığını maalesef devam ettiren, Beden Eğitimi dersini boş saat olarak gören anlayıştan kurtulmak için okullardaki salon ve tesislerin atıl kalmasına izin verilmeyip kitlenin de kullanıma açılmasını önermektedir. Kaynakların etkin kullanımına işaret etmektedir. Parklara basketbol potalarının yerleştirilmesi, boş alanların voleybol, hentbol ve kum havuzları gibi çok yönlü olarak düzenlenmesi gibi fazla maliyet gerektirmeyecek yatırımların kitleyi spora teşvik edeceğini, sporcuya sağlık ve beslenme desteğinin belli dönemlerde bürokratların bir gösterisi niteliğinden işlerliğe kavuşturulmasını, sporun gösteriş olmaktan çıkartacak ve kitleyi özendirilecek program ve politikaların geliştirilmesini, kulüp üyeliğinin sadece taraftarlık olmadığını; bu kulüplere spor yapmak için üye olduğunun insanlara hatırlatılmasını, sporcuya araç-gereç teminatı sorununun planlamaya dahil edilmesini, gerçekleştirilmesi mümkün adımlar olarak salık vermektedir. Son tahlilde, Yazar'ın kitle ve spor yorumu şöyledir: *"Sporun ciddiye alınıp, kitlenin spor yapabilme olanağını bulduğu ve olayın salt insanla ilgili olduğunun onaylandığı toplumlarda birey değil herkes birincidir. Birinci olan herkesin içinden, çok seçkin kişilerin de çıkması mümkündür. Şeref kürsülerini ve boyunlara asılan madalyaları değerli kılan anlayıştaki sorumluluktur. Birkaç kişinin kıyasıya mücadele edip, milyonlarca kişinin seyrettiği spor arenaları değil, kitlenin sağlık ve spor için el ele verdiği alanları kurmak en görkemli yarıştır."* Yazar notlar bölümünde yararlandığı kaynaklara yer vermiştir.

2. YAZAR HAKKINDA

Kitabın yazarı Ergun Hiçyılmaz yazar, gazeteci, şair, araştırmacıdır. Kitapta da spor araştırmacısı ve uygulayıcısı olarak tanıtılır. Spor kitapları dışında edebi kitapları da olan çok yönlü bir araştırmacı

yazardır. Türk Sporunun Yapısal Analizi (1974), Türk Spor Tarihi (1974), Spor Politikası (1985), Türkiye’de Futbol (2000), Fenerbahçe Mazinde Bir Tarih Yatar (2011) spor kitaplarına örnektir. Hiçyılmaz, Türkiye Spor Yazarları Genel Sekreterliği, Bisiklet-Motosiklet Federasyonu Başkanlığı, DPT Spor Finansman Komisyonu Başkanlığı, BTGM Denetleme Kurulu üyeliği gibi görevlerde bulunmuş ve bu görevlerin tümünü fahri ve ücretsiz olarak yapmıştır.

3. SONUÇ

İncelemeye konu olan kitap, Yazar’ın yıllar boyunca edinmiş olduğu tecrübesini ve bilgi birikimini yansıtan bir eserdir. Dolayısıyla yazarın alana hâkimiyeti, gerek çalışmanın içeriğinde gerekse üslubunda görülmektedir. Yazar sorunsalları irdelerken verdiği somut örneklerle de sebep sonuç ilişkilerinin tüm berraklığıyla idrak edilmesini sağlamaktadır. Kitap her ne kadar yazıldığı dönemde sporu değerlendiriyor görünse de, belli sorunsalların günümüz koşullarında da hala devam ediyor olması kitabı güncel kılmaktadır. Bazı sorunsalların kökten, tarihten intikal eden sorunlar olduğuna işaret edilmektedir. Bu işaret çözüm arayışları için yol gösterir niteliktedir.

Sonuç itibarıyla, inceleme konusu olan bu kitap, alana önemli katkı sunan; kurgusu, konular arası tutarlılığı, güncelliği ve anlaşılır anlatımıyla spor bilimleri alanındaki temel başvuru kaynaklarından biridir. Bu nedenle kitap, alanda çalışan, spor politikaları, spor yönetimi, kitle sporu konularına ilgi duyan akademisyen ve araştırmacıların referans kitabı niteliğindedir. Kitabın eleştirel bir perspektifle yazılması, bilinen ama dile getirilmeyen konulara nüfuz edip okuyucuya sorgulatması bakımından da ayrıca önem taşıyan bu eseri kamuya arz etmekle Hiçyılmaz övgüyü hak etmektedir.

Açıklamalar

Bu kitabı gündeme getiren ve kritiği yapılması yönünde uyarılarda bulunan Doç. Dr. Mert Kerem Zelyurt’a teşekkür ederim.

Etik Beyan

Bu çalışmada dergi yazım kurallarına ve bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur.

KAYNAKÇA

- Amman, T. (2000). Spor sosyolojisi. İçinde İkizler, H. C. (Edt.), *Sporda sosyal bilimler*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Nessel, K. (2021). Balancing mass sports participation and elite sports performance: heterogeneity of the EU countries. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(Suppl. issue 2), 1156 – 1164.
- Sekot, A. (2009). Sociology of sport: Conceptual and topical issues. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 47(1), 11-19.
- Zelyurt, M. K. (2020). Kitle sporu ve kurumsal sorunları. İçinde Zelyurt, M. K. (Edt.), *Spor yönetimi*, (ss. 169-189). Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Zelyurt, M. K. (2021). Spor olgusuna “Sınıf” ve “Siyaset” kavramlarından bakan Marksist bir sosyal bilimci: Kurthan Fişek. *Sosyologca*, 22.

Makale Geliş : 08.07.2023
Makale Kabul : 07.09.2023

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>